

Stichting Vinkenbaan Cornelis van Lennep 1751-1813 ruim een halve eeuw oud

Chris van Deursen

Op 27 september 1958 passeerde de notariële akte waarmee de Stichting Cornelis van Lennep 1751-1813 een feit werd. Het was een initiatief van een aantal leden van de Vogelwerkgroep Haarlem om te komen tot de aanleg van een vinkenbaan in de oorspronkelijke stijl, zoals er ooit vele langs de kust te vinden waren. Dat initiatief mondde uit in een vinkenbaan in de Kennemerduinen, niet veel later gevolgd door banen in de AWD ('t Paradijsveld) en het Noordhollands Duinreservaat (Castricum). De naam Cornelis van Lennep werd gekozen als hommage aan de man die het vogeltrekonderzoek in Kennemerland op wetenschappelijke grondslag startte. De basis voor veel latere studies. Wie was deze telg uit de bekende patriciërsfamilie Van Lennep?

Portret van de naamgever

Cornelis van Lennep werd in Haarlem geboren op 22 februari 1751 als zoon van David van Lennep, Raad in de Vroedschap en Schepenen (gemeentebestuur) van Haarlem, en Margaretha Sylvius. Hij kreeg, zoals in die tijd gebruikelijk bij de gegoede burgerij, thuis privé-lessen in talen en voorbereidende wetenschappen. Hij studeerde in Leiden rechten en wis-

kunde en promoveerde op 2 mei 1772 tot meester in de rechten. Op zijn eenentwintigste jaar werd hij ouderloos en kwam in het bezit van een aanzienlijk vermogen. De jonge Van Lennep maakte verstandig gebruik van zijn geld en omringde zich met vele vrienden die zijn passie voor wetenschap en letterkunde deelden. Hij ging in Amsterdam wonen en trouwde op 24 oktober 1773 met Cornelia Henrietta van de Poll. Uit dat huwelijk werden twee dochters en twee zoons geboren.

De ondernemende Cornelis van Lennep verscheen al spoedig in verschillende openbare bestuursfuncties. Hij werd in 1774 kapitein van de Amsterdamse schutterij, in 1782 raadslid in de Vroedschap en Schepenen van Amsterdam; in 1785 baljuw en dijkgraaf van de Diemer- of Watergraafsmeer, en in 1786 lid van de Staten van Holland. Als bestuurder gold hij als principieel, met een afkeer van onrecht en geweld. In de roerige periode aan het eind van de 18e eeuw – de tijd van vrijheid, gelijkheid en broederschap – werd hij najaar 1787 als raad en schepen van Amsterdam 'geremoveerd' (ontslagen). Begin 1795 werd hij, tegen zijn zin, benoemd tot lid van het 'Comité van Waakzaamheid', en kort daarop tot afgevaardigde van de burgerij van Amsterdam ter 'Vergadering der provisionele Re-presentanten des volks van Holland'. Aan het eind van dat jaar werd hij voorzitter van het Comité van Justitie. Begin 1796 volgde zijn benoeming tot lid der Nationale Vergadering. Hij vertrok naar Den Haag, waar hij bleef tot 1797, toen hij tot lid der tweede Nationale Vergadering was herkozen. Op al die posten was hij voorstander van gematigdheid. Op 22 januari 1798 nam hij ontslag, bleef ambteloos tot de herfst van dat jaar, toen hij tot lid van de Tweede kamer werd benoemd. Na twee jaar verruilde hij dit lidmaatschap voor het wethouderschap van Amsterdam. Van Lennep had geen belangstelling meer voor de landelijke politiek en werd in 1808 raadslid van Amsterdam. Na de inlijving van Nederland in het Franse keizerrijk bemoeide hij zich niet meer met politieke zaken; maar moest in 1811, op uitdrukkelijke wens van Prins Willem, raadslid van het arrondissement worden. Tot zijn dood in 1813 was hij curator der Doorluchtige en Latijnsche scholen te Amsterdam.

Zijn lange politieke loopbaan belemmerde Van Lennep niet in zijn beoefening van wetenschap en cultuur. Hij was lid van alle letterkundige en wetenschappelijke organisaties in ons land met een voorkeur voor de Amsterdamse letterkundige genootschappen: *Diligentiae omnia, Patriae en Concordia et Libertate*.

De vinker mr. Cornelis van Lennep

De smalle strook land, tussen de westkant van het Haarlemmer- en Leidse meer en de kust, was eeuwenlang vrijwel geheel in bezit van een groep zeer welgestelde lieden, waartoe ook de Van Lennep's behoorden. Veel van die grond was ingericht als landgoed. Aanvankelijk waren landgoederen vooral bedoeld om in de zomerdag de overvolle en stinkende steden te ont-

vluchten. Toen landgoederen en buitenplaatsen meer en meer permanent bewoond werden, kregen ze uiteenlopende functies. Aan de ene kant moesten ze de welstand van hun eigenaar laten zien, in bijvoorbeeld huis, tuinaanleg en beplanting, anderzijds moesten ze ook wel wat opleveren. Sommige landgoederen waren geheel 'self supporting', met groenten en fruit uit eigen tuin. De houtvoorraad, om in de winter te stoken, moest liefst uit het eigen hakhoutbos komen. Tot de belangrijke opbrengsten van de grond werd zeker de jachtbuit gerekend. De jacht op haar- en veerwild leverde uitgelezen vlees op tafel.

Er waren al eeuwen veel manieren gangbaar om vogels te bemachtigen. Van vallende hangnetten of flouwen tot warnetten, waarin vogels zich verstrikten. Lijmstokken en lijsterstrikken behoorden, met kruisboog en geweer, tot de geaccepteerde vangmiddelen. Het vangen van vooral vinkachtigen en Leeuweriken, waarbij slagnetten gebruikt werden, gebeurde vanouds 'voor de pot'. Later werd ook het vangen voor de kooi gebruikelijk. In de 18^e en 19^e eeuw kwam de vangmethode met slagnetten bij de grootgrondbezitters erg in zwang. In de omgeving van de duinen in Noord- en Zuid-Holland waren wel honderd zogenoemde vinkenbanen in gebruik, vrijwel alle op landgoed of buitenplaats gelegen. Een veertigtal andere (bekend geworden) vinkenbanen lag op meer landinwaarts gelegen terreinen.

Vogels waren een grote passie van Cornelis van Lennep, wonend op de familiebuitenplaats 'Huis te Manpad' in Heemstede. Hij hield bijzondere vogels in voliëres op het landgoed. Het bijhouden van kooivogels en onderhoud van een vinkenbaan waren taken van een 'pluimgraaf'. Die vinkenbaan lag op de buitenplaats tussen 1768-1858, zodat Cornelis het vinkersbedrijf van jongsaf leerde. Niet vreemd dat hij voor deze vorm van toenmalige jacht een ware hartstocht ontwikkelde. In de tijd dat hij door politieke troebelen ambteloos burger werd startte hij met de verzameling van allerlei gegevens over vinken en 'vinkensport'. Die schreef hij in zijn annalen, de 'Fasti fringillares, of dagelijksche waarnemingen van de maan, den wind en het weder gelijk ook van de vlugt en het getal der gevangen vinken op onderscheiden vinkenbaanen'. Het eerste deel verscheen in 1794. Aan het tweede deel werd in 1799 begonnen. Om aan voldoende gegevens te komen onderhield Cornelis regelmatige contacten met verschillende eigenaren van vinkenbanen in de wijdere omgeving, zoals in Bloemendaal, Heemstede en Santpoort. Veel landgoedeigenaren behoorden tot zijn vrienden- of familiekring. Cornelis van Lennep onderkende, en beschreef als een der eersten, het verband tussen windrichting en vogelverplaatsing. Daartoe diende ook de aan de wand van zijn eetkamer aangebrachte windwijzer die, via stangen en tandwielen door de schoorsteen, was gekoppeld aan de windwijzer op het dak. Zo kon hij zich binnenshuis al prepareren op de 'vinkensport'. Breedfront- en gestuwde trek over routes langs de kusten van Noord- en Zuiderzee, waarbij wind een grote rol speelt, waren hem bekend. Veel van zijn waarnemingen en opvattingen werden door tijdgenoten gebruikt voor verdere studie. Zonder twijfel mag

worden gezegd dat Cornelis van Lennep met zijn, naar huidige maatstaven geziene, beperkte middelen en mogelijkheden, mede aan de basis stond van het vogelkundig onderzoek van vandaag. Om die reden werd door de initiatiefnemers van 1958, bij oprichting van een vinkenbaan in 'Het Nationale Park De Kennemerduinen', de naam Mr. Cornelis van Lennep gekozen, als eerbetoon voor die verdiensten.

Literatuur:

- Deelder, C.L., 1951. Gegevens over Bloemendaalse vinkenbanen. *Ardea* 39(4): 321-357.
- Deursen, C. van, 1990. Tussen trekbank en roerlijn: geschiedenis van de vinkenbanen in de duinstreek, Noordhollands Landschap (3), 92-95.
- Matthey, I., 2002. Vincken moeten vincken locken. Vijf eeuwen vangst van zangvogels en kwartels in Holland, *Hollandse Studiën* 39, Uitgeverij Verloren, Hilversum.
- NN, *Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde* 1813, Leiden 1803-1900.